

MATIČNÍ LISTY

Literární příloha Zpravodaje Matice české

Číslo 2

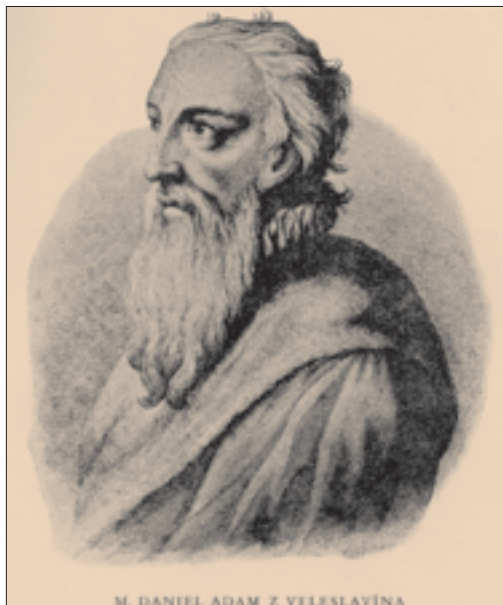
Praha, duben 2006

Nový úspěch české knihovědy

Na sklonku loňského roku představila Univerzita Karlova čtenářské veřejnosti novou obsáhlou publikaci s názvem *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů*, kterou vydala v nakladatelství Karolinum. Její autorkou je naše přední odbornice na dějiny knihtisku, dlouholetá členka Matice české PhDr. Mirjam Bohatcová, CSc.

V této knize dovršila své rozsáhlé badatelské dílo, věnované především dějinám české knihy 16. a 17. století. Širší veřejnost zná její jméno nejvíc ze souborné publikace *Česká kniha v proměnách staletí* z roku 1990, kde stála v čele kolektivu autorů a napsala části *Rozvoj knihy z ručního lisu a Pobělohorské osudy české knihy*.

Nové dílo přináší dosud nejuplněnější a na nejnovějších vědeckých poznacích založený obraz činnosti dvou tiskařských a vydavatelských domů, jež v letech 1547–1599 významně ovlivňovaly kulturní život české společnosti. Byl to podnik Jiřího Melantricha z Aventina, jenž posléze přešel do vlastnictví jeho zetě Daniela Adama z Veleslavína. Jak již název naznačuje, autorka nechtěla podat pouze odborný rozbor činnosti obou tiskařů, jehož základem je soupis veškerých dnes známých melantrišských a veleslavínských tisků.

M. DANIEL ADAM Z VELESLAVÍNA

Na pozadí široce pojaté dobové situace a stavu českého knihtisku neobyčejně živě vystupují postavy obou vzdělaných humanistů, kteří chtěli svými tisky přispět k „obecnému dobrému“, tj. k prospěchu celé české společnosti. Proto zde autorka

Fotografie z přednášky *První oficiální oslava jubilea knihtisku v Praze roku 1740* dr. M. Bohatcové, kterou proslovila v rámci jarního knihovědného cyklu Matice české dne 14. dubna 1994.

Přednášku uvedl bývalý předseda Matice české prof. PhDr. Pavel Spunar, CSc.

otiskuje jejich české a latinské (v překladu Marie Kyralové) předmluvy a dedikace. Označuje je jako posly, kteří mohou oslovit největší množství publika. V nich se vydavatelé zabývali tématy přesahujícími obsah knihy a směřujícími k nápravě a zlepšení současného života.

Tuto knihu uvítá nejen odborná veřejnost, ale všichni čtenáři, které zajímají dějiny naší knižní kultury. Ocitujme nakonec, co nám roku 1578 vzkázal ve své předmluvě ke *Kalendáři historickému* Daniel Adam: „Ne na tom dosti jest, abychom živi byli, ale abychom dobře a chvalitebně podle řádu a práva živi byli, k tomu jsme se zrodili... Snažme se o to, aby dobré obecné více a více se zlepšovalo, a potomkové naši měli nám slušně z čeho děkovati, tak jako i my předky naše s vděčností sobě připomínáme.“

Eva Ryšavá

Informační tabule o životě a díle V. B. Nebeského v Kokoříně

V prvním čísle Matičních listů na podzim 2005 jsme si Vás dovolili pozvat na literární vycházku na Kokořínsko, do rodiště básníka Václava Bolemíra Nebeského, významného českého spisovatele a dlouholetého sekretáře Matice české. V pozvánce bylo upozorněno na katastrofický stav jeho památkově chráněného rodného statku, Nového dvora. S pouhým přijetím této informace se nehodlala smířit dlouholetá členka Matice české mgr. Marcela Hutarová. Chopila se iniciativy a učinila několik kroků, jejichž výsledkem bude odhalení informační tabule v centru obce Kokořín pod hlavičkou Matice české.

Na začátku starosta Kokořína informoval mgr. Hutarovou, že situace kolem dnešního stavu rodného domu je složitá. Současný soukromý vlastník z Prahy se o objekt nestará, podobně jako o další své nemovitosti na Kokořínsku. Pamětní desku, která byla z důvodu ochrany před vandaly sňata, umístil nakonec Obecní úřad v Kokoříně na penzion Roubenka čp. 3 v obci Truskavna nedaleko Šemánovic, kam chodil Nebeský do školy. Podobně nás informoval i vedoucí správy Chráněné krajinné oblasti Kokořínsko. Na základě žádosti mgr. Hutarové vyslovil Obecní úřad Dobřeň se sídlem v Jestřebici, v jejíž bezprostřední blízkosti se statek nachází, souhlas s umístěním informační tabule na kraji silnice, která prochází nedaleko statku. Mgr. Hutarová se pak obrátila na samotného vlastníka objektu a přilehlých polností. Iniciativu umístit informační panel v blízkosti domu u silnice majitel rezolutně zamítl. Nakonec po delším jednání došlo k dohodě s vedením vzdálenější, ale turisticky hojně navštěvované obce Kokořín a správou Chráněné krajinné oblasti Kokořínsko. Informační panel bude umístěn, jak je uvedeno výše, na obecním pozemku v centru Kokořína. Velký dřevěný stojan (2 x 1,8 m) k umístění tabule daruje a také osadí správa CHKO Kokořínsko. Samotný informační panel s textem a s obrázky připraví a zaplatí Matice česká z mimořádného daru člena Matice české. Tento způsob úhrady schválil výbor Společnosti Národního muzea. Informační stručný text, jenž bude reflektovat i vztah Nebeského ke Kokořínsku, napíše literární vědec Dalibor Dobiáš, který v roce 2005 připravil k vydání v Nakladatelství Lidové noviny komentovaný výbor z básní V. B. Nebeského.

Mgr. Hutarové se dokonce podařilo vypátrat, že slavná česká pohádka Princezna se zlatou hvězdou, jak jí sdělil také herec a zpěvák Josef Zíma, byla zčásti natáčena v okolí rodného statku V. B. Nebeského.

Závěrem se tedy sluší velice poděkovat mgr. Hutarové za velkou obětavost a nezištnost, se kterými se v této kauze angažovala. K umístění tabule dojde pravděpodobně koncem září 2006. O celé záležitosti a termínu odhalení budete informováni v podzimním čísle Zpravodaje Matice české.

Pavel Muchka

Nakladatelský soubor Emporium Aloise Dyka – nový přírůstek do fondů Knihovny Národního muzea

V roce 2005 získala Knihovna Národního muzea unikátní pozůstalost nakladatele Aloise Dyka (1881–1971). Jeho pražské nakladatelství Emporium se zapsalo do dějin knižní kultury kvalitními a výtvarně skvostně vypravenými tisky. Díky spolupráci s předními českými výtvarníky a typografy a Dykovu citlivému přístupu ke každé připravované knize dosahovaly tisky Emporia vysoké úrovně a uznání odborníků.

Získaný nakladatelský soubor obsahuje převážně práce grafika Jana Konůpka (1883–1950) – originální knižní ilustrace a studie k nim, grafické listy, návrhy grafických úprav, exlibris a novoročenky. Konůpek, Dykův dlouholetý přítel, byl hlavním výtvarníkem Emporia – ilustroval téměř všechny Dykovy knihy, navrhoval knižní obálky, titulní listy, vytvořil mnoho variant edičních značek. Ilustrace, studie, grafické návrhy a zkušební otisky, které soubor obsahuje, dokumentují výtvarníkův pracovní postup při přípravě knih.

Alois Dyk byl také vydavatelem grafických cyklů; kromě cyklu *Rytmus* malíře a grafika Františka Pavelky (1894–1948) je autorem všech opět Jan Konůpek. V souboru nalezneme například grafické listy z cyklu *Erbenova Kytice*, *Don Juan*, či studie k vrcholnému grafickému cyklu *Hamlet*, kterým spolupráce Dyk – Konůpek v Emporiu začala.

Dokladem Dykovy sběratelské činnosti je část jeho grafické sbírky, která obsahuje tvorbu nejen Jana Konůpka, ale také například Vojtěcha Preissiga, Karla Svolinského, Františka Tichého, Aloise Moravce, Hanky Krawcec či Karla Vika.

Další část souboru tvoří kolekce novoročenek, které pro Aloise Dyka a Emporium vytvářel pravidelně od roku

Alois Dyk na kresbě Josefa Hollera

1919 Jan Konůpek. Výjevy, převážně biblické, umisťoval výtvarník v posledních letech do prostředí jihočeského Říмова, kde se vydavatel zasloužil o obnovu tamějšího zámečku a křížové cesty.

Nalezneme zde i nátky cyklů uměleckých pohlednic, vycházejících krátce po první světové válce v Emporiu pod titulem Sběrka pěkných dopisnic. Zajímavou součástí souboru jsou také rané kresby Jana Konůpka – studie architektury a krajinářské studie z roku 1903. Soubor doplňují fotografie vydavatelových přátel a spolupracovníků; autorem několika portrétů Jana Konůpka je právě Alois Dyk. Některé autory textů knih Emporia pak zachytil Jan Konůpek v kresbách.

Výjimečně zachovalý nakladatelský soubor, čítající více než 1600 položek, z nichž většinu Dyk uložil do kartonových paspart, významně obohatí fondy oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea. Veřejnosti bude představen v květnu letošního roku na výstavě v Muzeu knihy ve Žďáru nad Sázavou.

Veronika Botová

Ukázky z tvorby zapomínaných českých, moravských a slezských spisovatelů

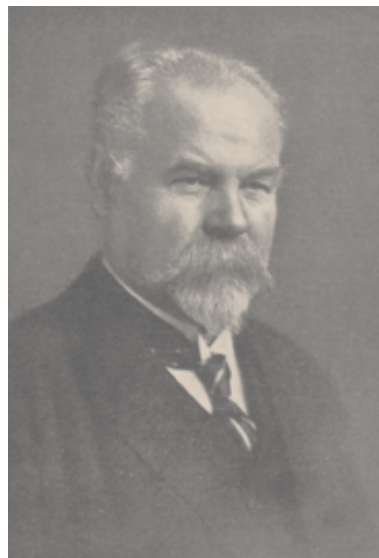
Josef Kožíšek (1861–1933):

KRTEK

*V sametovém kabátu,
v každé ruce lopatu,
vyšel krtek na zahradu
do fial a salátu.*

*Ryje, ryje černý pán,
už je celý zasypan,
pod záhony v kypré zemi
má prý zlatý tulipán.*

*Smály se mu žížaly,
že mu poklad schovaly,
že si koupí zlatou pilu
na kořínky fialy.*

JOSEF KOŽÍŠEK se narodil 6. července 1861 v Lužanech u Přeštic v početné rolnické rodině. V letech 1873 až 1880 studoval na plzeňském reálném gymnáziu. Roku 1881 složil zkoušku na učitelském ústavu v Příbrami. Krátce učil na vesnické škole v Měčíně, nedaleko svého rodiště, potom v Třeboradicích u Čakovic. V letech 1885 až 1895 byl učitelem v Klecanech a roku 1889 se zde oženil.

Když Kožíšek nastoupil do Klecan, ještě zde byly stále živé vzpomínky na Václava Beneše Třebízského, který zemřel roku 1884. Stopy vlivu V. Beneše se také objevují v Kožíškových prvních povídkách. V roce 1895 byl pro své vynikající pedagogické zkušenosti jmenován řídícím učitelem v Zápech u Brandýsa nad Labem, kde působil až do roku 1920, s výjimkou krátkého působení v Horní Nové Vsi u Nové Paky, kam byl z trestu přeložen. Důvodem bylo jeho přátelství a styky s Vojtou Benešem, bratrem dr. E. Beneše, který během první světové války pracoval v USA za vytvoření Československa. V letech 1920 až 1927 pracoval Kožíšek v Praze jako vedoucí literárního oddělení Státního nakladatelství. Zasloužený odpočinek prožil v Úvalech u Prahy, kde v roce 1933 zemřel – v den svých narozenin.

Josef Kožíšek uveřejňoval povídky a básně zejména v časopisech pro mládež: *Budečská zahrada*, *Květy mládeže*, *Jarý věk*, *Besídka mladých*, *Malý čtenář* a v dalších. Jeho tvorba se obracela především k nejmenším čtenářům. Jako zkušený učitel a citlivý básník se dovedl vcítit do světa dětí, do jejich myšlení i fantazie. Jeho verše jsou prostými, rytmickými, snadno zapamatovatelnými drobnými dílky s náměty z vesnického dětství, často mají formu říkadla, rozpočítávadla nebo popěvku (některé básně byly i zhudebněny). Vyprávějí humorné příběhy o zvířátkách, která děti znají z domácího dvora, z polí i lesa. Ve verších výrazně zaznívá i motiv lásky k rodičům. Kožíšek byl u nás mezi prvními, kdo usiloval o uměleckou dětskou poezii u nás. Jeho jméno bylo obvykle vyslovováno ve spojitosti s díly J. V. Sládka a K. V. Raise, jimž se svým dílem pro dětského čtenáře vyrovnal.

Do Kožíškovy literární tvorby se promítly i jeho pedagogické zkušenosti a část jeho prací vznikla přímo pro školní potřeby. Pro nejmenší připravil slabikář *Poupata*, který poprvé vyšel v roce 1913 a později ještě mnohokrát vydán s ilustracemi Marie Fischerové-Kvěchové. Pro starší děti připravil spolu s J. Tůmou čítanku *Ráno*, která vyšla také v mnoha vydáních v úpravě Mikoláše Alše a Adolfa Kašpara. V roce 1921 vyšel ve Státním nakladatelství v Praze pro slovenské vojáky, z nichž velká část neuměla číst a psát, Kožíškův *Velký čítatel – Slabikár pre ľud*. Ilustrace kreslil Richard Lauda, který s Kožíškem spolupracoval i na dalším slabikáři *Studánka*.

Kožíškovo literární dílo bylo všeobecně uznávané a ve své době oblíbené a hojně čtené. Napsal řadu knih vesměs pro děti: *Doma i na sluníčku*, *Jiskry a plamínky*, *Veselé táčky*, *Pozdravy domů a z domova*, *Chudobky z cest*, *Pohádka lesa* a další.

Sestry Kalašovy

Půjdete-li strmou hradčanskou ulicí Úvoz, všimněte si domu čp. 160 U kamenného sloupu, jehož domovní znamení připomíná někdejší Mariánský sloup na Staroměstském náměstí. V letech 1697–1764 byl dům v majetku rodiny malíře Christiana Luny a na přelomu 17. a 18. století stavba získala (snad z dílny Brokofů) další ozdobu: bustu ženy nazvanou LUNA a muže s nápisem SOL, tedy Měsíc a Slunce. V domě měl v letech 1959–76 svůj ateliér fotograf Josef Sudek a daleko dřív, od přelomu 19. a 20. století, zde bydlel básník Otakar Theer (1880–1917) a sestry Kalašovy: Zdeňka (1857–1924), malířka, a Marie (1852–1937), překladatelka. Ty dům r. 1906 koupily.

Obě sestry pocházely z čtyř dcer lékaře v Horních Beřkovicích u Roudnice. Jejich matka Amalie byla původem Němka, ale rodiče se pokládali za české vlastence. Dědeček Bernard z matčiny strany byl kupec v Hošticích, obci ležící 6 km východně od bavorských hranic, a „místo aby lepil kornouty, sedával na půdě a dělal básně; německé ovšem“. Snad to byly jeho geny, které se bohatě projeví až u jeho vnuček – třetí z nich, Klementina (1850–89), se proslavila nejvíc. Vyučila se hudbě ve Smetanově a Hellerově ústavu, zpěvu u F. Pivody a oslnila svým mezzosopránem publikum světových operních scén. Nejen svým hlasem, ale též dramatickým projevem působila divadelní senzaci v Petrohradě (kde dokončila svá pěvecká studia), v Londýně, Itálii a ve Španělsku a v sezóně 1883/4 vystupovala také v Národním di-

Klementina Kalašová

vadle v Praze. Domácí scéna jí byla však těsná a poté, co odehrála dvacet představení, odjela do ciziny. Koncem sedmdesátých let vzniklo přátelství mezi rodinou Kalašových a básníkem a spisovatelem Juliem Zeyerem. Z dochované korespondence je zřejmé, že Zeyer Klementinu obdivoval.

„Slečno, díky Vám, že jste si na mě vzpomněla, díky Vám za vřelé, krásné slovo, jímž jste to učinila,“ píše v listopadu 1879 osmatřicetiletý Zeyer o devět let mladší Klementině po jejím pohostinském vystoupení v pražském Prozatímním divadle v její nejlepší roli, Gluc-

kově Orfeovi, „a díky, díky za ty nezapomenutelné okamžiky, v kterých velké Vaše umění duši moji nadšením plnilo. Buďte s Bohem, buďte šťastna! Na shledanou!“

Nebylo to žádné sbohem, opravdu spíše na shledanou: „Díky Vám, slečno, za Váš list z N. Y.,“ píše jí 3. března 1882 z Bonnu. „Vyhnalo mne to z Čech. Život zdá se mi tam nesnesitelný. [...] Člověk nemůže žít bez iluze, a moje se rozplývají víc a víc. Vše, co myslím a co cítím, koncentruje se na dva body: Slovanstvo a umění. Vy chápete, co to znamená milovat umění a žítí mezi barbary. [...] Není stopy důstojnosti v tom lidu. V Čechách přišli jsme tak daleko, že se jen už pouze pro Rakousko rozehráti dovedem, a já nevěřím již dávno svým očím a uším, slyše ty chvalozpěvy. [...] Nedovedem než sbírat almužny, které nám hází.“

A „věrně Váš Julius Zeyer“ se ke konci dopisu omlouvá: „Odpusťte, že Vás snad zasmušuju chmurnými náhledy, Vás, kterou ozařuje slunce slávy,“ svěčuje se: „Když na Vás myslím, volá to ve mne jen vždy Orfeo! Orfeo!“ a vystihuje svá tvůrčí muka, roznicená jakoby jí, jeho aktuální Múzou: „Dvacetkrát již měl jsem pero v ruce, abych napsal svého, nebo vlastně *Vašeho* Orfea, ale vždy mi zase schází odvaha. Proč jste vykouzlila ten velkolepý, olympský fontán, který mi uniká vždy a vždy, jako thráckému pěvci luzný stín Eurydiky?“ Závěr přechází v katarzi: „Buďte zdráva a šťastna a vzpomeňte v slunném dálném kraji, ve víru a vzruchu hrdinného entuziasmu, na osamělého tuláka chodícího kolem temnozelené, hluboké vody Rýna, po které někdy popel Husův plul [...]. Není to klam, zvolám-li „na shledanou?““

Zeyer z Bonnu, kde pobýval jako společník na cestách s Karlem, synem hraběte Harracha, současně odesílá dopis i Marii: „Píšu zároveň slečně Klementině a prosím, byste laskavě jí můj list poslala, nevím, kde se právě zdržuje. Měl bych tisíc chutí též za moře se utéci. Líbám Vaší paní matce ruku a pozdravuju sl. Zděnu. Kdybyste mi chtěla někdy několik slov napsat, pošlete je do redakce Lumíra, tam dojdou mne nejjistěji. [...] Buďte s Bohem, slečno, a nezapomeňte úplně na mne!“

S Marií Kalašovou korespondoval Zeyer souběžně a neintenzivněji a neopomínal pozdravovat její sestru Zdeňku. V roce 1888 je korespondence naplněna obapolnou úzkostí a obavami o osud Klementiny, která se delší dobu z ciziny neozývala.

„Nemáte zprávy z Brazílie? Já nedostal už žádný list.“ (J. Z., Vodňany 28. 10.) „Nemám o ní žádnou zprávu. Ve Vídni je však buď konzulát nebo vyslanectví brazilské, a tu možno se hned něčeho dovědět, vždyť existuje teď do Brazílie podmořský telegraf.“ (J. Z., 3. 12.) „Nikdo – ani nejbližší přátelé, nemá od ní více jak ode dvou měsíců zprávu – Můj Bože, můj Bože, Vy tedy připouštíte možnost nehody? [...] Kěž

nenechaly jsme ji samotnu, nebyla by jela – táhlo ji to tam zrovna ďábelskou osudnou mocí...“ (M. K., Vídeň 5. 12.) „Sám se třesu na celém těle, tak hrozně rozčilil mě Váš list. [...] Psal jsem také pí Náprstkové do Prahy, neví-li ona náhodou něco o sl. Klementině, přichází tam tolik lidí.“ (J. Z., 6. 12.) „Máme konečně zprávy! [...] zvěděla jsem, že mimo konzulátu je ve Vídni vyslanectví. Letěla jsem tam. Radili mně netelegrafovat dříve, až si prohlédnou všechny brazilské žurnály – zdali v nich stopa o koncertním turné [...] když tu zrána, první poštou dnes, přijde psaní od Klemeny. Daří se jim dobře – žijou in gaudio [...] To byla krutá zkouška!“ (M. K., 7. 12.)

Šťastné rozuzlení bylo však osudovou předzvěstí neočekávané a definitivní rány: na svém brazilském turné Klementina Kalašová náhle onemocněla žlutou zimnicí a v krátké době jí v Bahii (dnešním San Salvadoru) 13. června 1889 podlehla. S podivnou krutostí se tak téměř na den opakoval osud, podobný osudu německé pěvkyně Henrietty Sontagové (debutující v Praze po studiu na zdejší konzervatoři), který ústy starého korepetitora připomíná Jan Neruda v povídce *Beneš z cyklu Různí lidé*:

„A kdy umřela tou mexikánskou cholera – není tomu ani tak mnoho let?“ tázal se blízký soused, snad jen aby řeč posunul dál. – „11. června 1854,“ odpověděl Beneš hlasem mrtvým. – „Jedenáctého – vždyť dnes máme právě –“

Marie Kalašová na kresbě H. Emingerové

Jiný Klementinin obdivovatel, J. Vrchlický, pod vlivem události napsal básnickou sbírku, jejíž název *È morta* byl inspirován slovy, s nimiž se z Brazílie vrátila obálka s nedoručeným dopisem. Majitel nakladatelství Aventinum, Otakar Štorch-Marien, vzpomíná, jak ještě po letech, při jeho návštěvách u Marie a Zdeňky Kalašových na Úvoze, v „neobyčejně kultivovaném prostředí, prosyceném vzpomínkami“, které ho „nenechalo lhostejným“, ležela Vrchlického sbírka na malém stolku pod snítkou vavřínu, vedle fotografie Klementiny.

Zdrcený Zeyer nadepsal balíček dopisů od ní slovy „budiž prokleta ruka, která se toho dotkne“ a uvažoval, že se skryje světu v některém klášteře. Došlo také k delšímu přeryvu v korespondenci s Marií, ale po letech byl silný korespondenční vztah mezi nimi obnoven a trval až do Zeyerovy smrti (1901). Marie

poté uspořádala a vydala knihu *J. Zeyer: Myšlenky ze spisů jeho* (Fr. Šimáček 1902). V té době již byla známá jako zkušená překladatelka z francouzštiny a italštiny i jiných jazyků (to odpovídalo jejímu nadprůměrnému vzdělání a kulturnímu rozhledu) – katalog Knihovny Národního muzea má kolem 100 záznamů s jejím jménem. Přispívala do časopisů Lumír, Květy, Zlatá Praha, Ženské listy, Moderní revue ad. Osobně se znala s Romainem Rollandem a s belgickým symbolistickým autorem Mauricem Maeterlinckem (pozdějším nositelem Nobelovy ceny z r. 1911), jehož dílo uvedla do českého prostředí. Překlad divadelní aktovky Slepci, uveřejněný ve Květech, zaujal básníka Karla Hlaváčka tak, že redaktorovi Svatopluku Čechovi pod tímto vlivem nabízel sám své „ukázky z překladů Moréasova ‚Le pélerin passionné‘, jemuž při prvním vyjití tleskala všechna literární Paříž“.

Marie udržovala styky s Otokarem Březinou, Otakarem Theerem a také s Jiřím Karáskem ze Lvovic. S ním se vídala v literárním saloně Anny Lauermannové (vystupující pod pseudonymem Felix Téver) a ráda prý na něho zaváděla řeč. „Nevyslovilo-li se v devětadevadesáti větech jméno Karáskovo, vyslovila je ona jistě po sté,“ konstatovala Lauermannová a domnívala se, že jde o platonickou lásku „se vším příslušenstvím, jak Marie Riegrová říkávala“. Marii Kalašové se prý líbily Karáskovy „krásné rty“, ale ve svých vzpomínkách se spisovatel o ní zmiňuje jen zběžně jako o „ušlechtilé přítelkyni Zeyerové“. Spíše se rozepisuje o tom, jak Zeyerovu tvorbu obdivoval a jak želí toho, že se s ním nikdy osobně nesetkal. (Po incidentu, kdy Zeyer

vstoupil do redakce Moderní revue a byl jejím redaktorem Arnoštem Procházkou, odpočívajícím s bolestí zubů na pohovce a považujícím ho za židovského obchodníka, odbyt, básník na Moderní revui zanevřel a svůj příspěvek odnesl S. K. Neumannovi do vznikajícího Almanachu secese, kde byl abecedně zařazen jako předposlední před mladou spisovatelku Luisu Zikovou [1874–96].)

S Marií si dopisovala také Teréza Nováková. V prosinci 1898 se jí jako redaktorka časopisu Ženský svět ptá na okolnosti autorizace překladu italské básnířky Addio Neery, v r. 1900 jí děkuje za překlad Maeterlinckova dramatu *Pelléas a Mélisanda*, roku 1908 za „rozkošnou knížečku“ překladů dramatu *Alladine a Pelomid* a *Smrt Tintagilova* od téhož autora a píše: „Již tomu zvolna bude rok, co jsem byla s Jarou [nejmladším synem] ve Vašem nevyličitelně zajímavém domě na Úvoze.“

Když obě sestry, Zdeňka a Marie (mj. členky Amerického klubu dam), v r. 1906 hradčanský dům koupily, jejich rodinný přítel, novorenesanční a secesní architekt Josef Fanta (1856–1954), mj. tvůrce projektu pražského Wilsonova nádraží, modernizoval byty vestavěním záchodů. (Spisovatelka Jindřiška Smetanová vypráví, jak zestárlý profesor ČVUT Fanta chodil v doprovodu po Malé Straně, a přestože byl už téměř slepý, snažil se být užitečný tím, že doma sekal dřevěné třísky na podpal a rozdával je svázané v drobných otýpkách svým přátelům.)

„Drahá paní Terézo, ...ach, té poezie našeho domu! Je mi až teskně, pomyslí-li si, že nadejde den, kdy jiné oči budou zírati z terasy toho milého domu, aby se opojovaly krásou Prahy,“ píše Marie Kalašová v roce 1912. Dům U kamenného sloupu odkázala České akademii a po její smrti zde byla dočasně umístěna knihovna J. Vrchlického. Arne Novák ji v nekrologu vedle R. Tyršové, A. Lauermannové, H. Kvapilové a své matky T. Novákové zařadil k „velkému pokolení českých žen“ narozených v polovině 19. století.

Petr Lachmann

NÁZORY NAŠICH ČLENŮ: Národ bez patosu?

Patos je nejen vzletný způsob mluveného nebo písemného projevu, ale i vyjádření hlubokého myšlenkového a citového zaujetí pro určitou skutečnost. Ne náhodou existuje výraz mravní patos. Česká kulturní tvorba 19. století je spojena s národním patosem, který se významnou měrou zasloužil o existenční znovuzrození našeho národa. Smetanova *Má vlast* je bezesporu hudební skladba plná patetického zanícení jako třeba i Alšovy a Ženíškovy obrazy v Národním divadle, připomínající mýtickou dobu našich dějin.

Dnešní sdělovací prostředky se patosu nejen vyhýbají, ale často jej i zesměšňují. Možná, že tato pěstovaná nechut k vyjádření citového vzrušení přispěla k tomu, že zmizely televizní chvilky poezie a děti ve školách se přestaly učit recitovat básně našich předních tvůrců poezie.

A tak třeba zpívaná národní hymna na prahu letošního Nového roku v podání Dagmar Peckové v České televizi vznikla pro pořad *Uvolněte se, prosím* ještě v jedné variantě. Kolem zpívající pěvkyně obíhá a přešla-

puje se skleničkami v ruku autor pořadu, nedbale oblečený Jan Kraus. Asi to má být stylizovaný Čech, který tímto počínáním chce shodit patetickou důstojnost zpívané hymny a vyvolat smích obecenstva. Dobrým soustem pro naše nepřátele patosu by mohli být Američané, kteří při zvuku své hymny kladou pravou ruku na srdce.

Vlastně i samo vlastenectví a jeho vyjádření patří podle režie našich médií mezi jevy překonané a patetické, kterým se raději obloukem vyhnout. Doufejme, že to jsou jen tyto důvody. Pokud si pak některý z publicistů dovolí samotné slovo vůbec použít, vy-

světluje vzápětí, jak to vlastně myslel. Někdy se i omlouvá, mluví o sobě jako o nepatřičně hovořícím, vše s obavou, že by mohl být obviněn z nacionalismu. Neexistující postava Jára Cimrmana, pokud by byla do soutěže o největšího Čecha připuštěna (rozhodlo pouze zamítnutí Rádia BBC, od něhož Česká televize projekt zakoupila), by se v anketě pravděpodobně umístila na jednom z prvních míst. Tato skutečnost nutí k zamyšlení. Úsilí těch, kteří zesměšňují vše, co je spojeno s národním patosem, přináší bohužel své plody.

Marcela Hutarová

NÁMĚT NA LITERÁRNÍ VYCHÁZKU:

Za Josefem Kajetánem Tylem (1808–56) do Kutné Hory

**Tylův dům – rodný dům J. K. Tyla
Tylova 507, 284 01 Kutná Hora
tel. 327 511 504**

Otevírací doba: út–so 10–16 h (duben–říjen)

V roce 2006 si připomínáme již 150. výročí úmrtí významného českého dramatika, prozaika, novináře a herce Josefa Kajetána Tyla. Narodil se 4. dubna 1808 v Kutné Hoře, kde měl jeho otec, vysloužilý vojenský muzikant, krejčovskou živnost. Zde také Josef Kajetán Tyl chodil do hlavní školy, než v roce 1822 odešel do Prahy studovat gymnázium. Zemřel 11. 7. 1856 v Plzni. Patřil mezi nejvýraznější osobnosti českého divadla, ale i literatury ve 30. a 40. letech 19. století, a stál v té době v centru národního a vlasteneckého dění. Tyl se svým přítelem Václavem Klimentem Klicperou významně působil i pro Matici českou v počátcích jejího

vzniku. Například jeho slavný román *Poslední Čech*, jenž vyvolal ostrou kritiku Karla Havlíčka Borovského, vyšel v nákladu Matice české. Ta mu vyplatila i slušný honorář, za což byla vzápětí kritizována.

V Tylově rodném domě v dnešní Tylově ulici (původně nesl název *Dům u zlatého hřebene* a jeho dnešní podoba pochází z doby kolem roku 1823) je dnes velice pěkná moderní expozice, reflektující všechny skutečnosti ze života a díla slavného českého dramatika. Památník je ve správě Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, které zde také několikrát do roka pořádá zajímavé výstavy, především s výtvarnou tematikou. Na průčelní fasádě domu je od roku 1862 instalován medailonový reliéf Tylova poprsí s textem, připomínajícím narození tvůrce textu české národní hymny *Kde domov můj* (1834).

Pavel Muchka

MATIČNÍ LISTY, literární příloha Zpravodaje Matice české. Roč. 2006, číslo 2. Pro své členy a příznivce vydala v dubnu 2006 Matice česká, sekce Společnosti Národního muzea. Odpovědný redaktor: Pavel Muchka. Typografie: Nakladatelství ARSCI, Praha. Své příspěvky a připomínky zasílejte na adresu: Matice česká, sekce Společnosti NM, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1 nebo elektronicky: pavel.muchka@nm.cz, matice.ceska@nm.cz.